

مطالعه تطبیقی وضعیت تربیت‌بدنی آموزش و پرورش در ایران با کشورهای آمریکا و کانادا

بهمن زندی*، ابوالفضل فراهانی*

* دانشیار دانشگاه پیام نور

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۷ تاریخ پذیرش مقاله: ۸۶/۱۱

در این مقاله برنامه درسی آموزش تربیت‌بدنی در دوره‌های پیش دبستانی، دبستان، راهنمایی و دبیرستان در ایران با کشورهای کانادا و آمریکا مورد بررسی و مطالعه تطبیقی قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش عبارت از برنامه درسی ایالات متحده آمریکا و کانادا و ایران بوده است. از میان روش‌های مطالعه تطبیقی روش جرج بردی که شامل چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه است، استفاده شده است. منبع گردآوری اطلاعات راهنمای برنامه‌های درسی کشورهای یاد شده بود که از طریق شبکه اینترنت بدست آمدند و سپس در چک لیست‌های متعدد به تفکیک عناصر برنامه درسی اعم از زمینه‌های مفهومی، استانداردهای آموزشی، راهبردهای آموزشی (روش تدریس، سازماندهی، زمان‌بندی، نقش معلم، تسهیلات و تجهیزات آموزشی و منابع و مواد آموزشی) و راهبردهای ارزشیابی تنظیم شدند. مهم‌ترین دستاورد این تحقیق این است که می‌بایست در برنامه درسی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش ایران با دیدگاهی وسیع‌تر تدوین شود و تقویت مهارت‌های برنامه‌ریزی، مدیریت (خودرهبی، یادگیری مستقل، مدیریت زمان، مدیریت استرس)، مهارت ارتباط بین فردی، خودپاوری و خودپنداره مثبت نیز به اهداف درس تربیت‌بدنی افزوده شود. این تحقیق نشان می‌دهد که در کشورهای توسعه یافته به مسایل فوق در کنار تربیت جسمانی اهمیت زیادی داده می‌شود. همچنین در برنامه کشورهای مورد مطالعه استانداردهای آموزشی برای هر پایه و مقطع طراحی شده است که می‌بایست در ایران نیز چنین کاری انجام شود تا عناصر برنامه درسی قابل ارزیابی و بررسی علمی باشند. در نهایت پیشنهاد این مقاله این است که برنامه رسمی تربیت‌بدنی نیز با فعالیت‌های فوق برنامه و تفریحی تلفیق و همراه شود.

کلید واژه‌ها: تربیت‌بدنی - برنامه درسی - مطالعه تطبیقی - ایران - آمریکا، کانادا

مقدمه

مطالعه آموزش و پرورش هر جامعه و مقایسه آن با نظام آموزش و پرورش جامعه دیگر، از هر نظر، توانایی لازم را برای حل مشکلات و مسائل مشابه افزون‌تر می‌سازد. بررسی تجربه‌های

جوامع در حل مشکلات آموزش و پرورش، ما را توانایی می‌بخشد تا در حل دشواری‌های آموزشی خود، گام‌های مؤثری برداریم و این رسالتی است که مطالعه تطبیقی آموزش و پرورش، آن را به انجام می‌رساند.

آموزش و پرورش تطبیقی^۱ ضمن اینکه می‌کوشد به تشریح و توصیف نظام‌های آموزش و پرورش بپردازد، با مشاهده و مقایسه و تجزیه و تحلیل دقیق واقعیت‌های موجود نظام‌های آموزش و پرورش، به تبیین علل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و سیاسی پیدایش واقعیت‌های موجود نظام‌ها نیز توجه دارد و در نهایت تلاش می‌کند تا مجموعه عوامل و زمینه‌های مؤثر در ایجاد پیروزی‌ها و شکست‌های نظام‌های آموزشی را نشان دهد. سدلر^۲ از دانشمندان آموزش و پرورش تطبیقی معتقد است که: «ارزش واقعی مطالعه تطبیقی مؤسسات آموزشی، در این نیست که امکان انتقال طرح‌ها، نوآوری‌ها و شیوه‌های تعلیم مرسوم در کشوری را به کشور دیگر تسهیل کند، بلکه هدف اصلی آن است که دریابیم تحت چه شرایط و اوضاع و احوالی جامعه‌ای توانسته است، در اصلاح و توسعه نظام تعلیم و تربیت خود موفقیت کسب کند و از نظامی کارآ و مثبت برخوردار باشد؟ پس از روشن شدن این مطلب، کوشش بعدی آن است که سعی گردد، شرایط و زمینه‌های مساعد و مشابهی را که باعث رفع نابسامانی‌ها و ترمیم کاستی‌های می‌شود، به منظور برخورداری از نتایج مورد انتظار در کشور فراگیرنده به وجود آوریم». نیکلاس هانز^۳ طی مطالعات تطبیقی خود به این مسأله مهم توجه داشت. او در آثار خود، بیشتر، پژوهشگران را به توجه به عوامل تاریخی و اجتماعی که در تعیین نوع نظام آموزش و پرورش جامعه مؤثرند، توصیه می‌کند. وی اعتقاد دارد که «نظام آموزش و پرورش یک جامعه هم متأثر از کاراکتر ملی جامعه است و هم بر آن اثر می‌گذارد. او کاراکتر ملی یک ملت را منبعث از نیروها و عواملی می‌داند که در طول تاریخ قوام و شکل یافته است، می‌داند و تأکید می‌کند به منظور دستیابی به اصول کلی که بتوان در توجیه نظام‌های آموزش و پرورش جوامع تحت مطالعه از آن سود گرفت، باید بدو به تجزیه و تحلیل این عوامل که شامل، زبان، محیط اجتماعی، محیط فیزیکی، مذهب و افکار و عقاید فلسفی و اجتماعی می‌باشد، بپردازیم».

یکی از کارکردهای مطالعات تطبیقی بررسی برنامه‌های درسی کشورهای از طریق تبادل علمی و بومی‌سازی یافته‌های این گونه مطالعات است که بر اساس آن بتوان به اصلاح و بهبود برنامه درسی موجود یا تدوین برنامه درسی جدید اقدام کرد. طبعاً چنین کارکردی می‌تواند در بهبود و اصلاح برنامه درسی تربیت‌بدنی نیز ملحوظ شود. در واقع هدف این مقاله ارائه چشم‌اندازی از برنامه‌های درسی تربیت‌بدنی در کشورهای پیشرفته است تا از این طریق برنامه‌ریزان درسی امر آموزش تربیت‌بدنی به بخش اطلاعات مربوط به آن کشورها دست یابند.

مطالعات تطبیقی یک راهبرد عقلایی جهت استفاده از تجارب دیگران است و می‌توان با هماهنگ کردن اطلاعات و برنامه‌های مدون ایشان با شرایط مالی و ملاحظات بومی - محلی کشورمان از جمله در زمینه آموزش تربیت‌بدنی در مدارس برنامه‌های با کیفیت بهتر تنظیم کرد و از منابع انسانی و مالی موجود استفاده بهینه نمود.

در این مطالعه تلاش پژوهشگران در این جهت بوده است که با مطالعه عناصر برنامه درسی آموزش تربیت‌بدنی در دو کشور آمریکا و کانادا مفاهیم سازنده برنامه درسی را مدنظر قرار دهند. بدینوسیله خواهیم توانست با دیدگاه علمی به نقد برنامه درسی آموزش تربیت‌بدنی در دوره‌های

۱. Comparative Education

۲. Sedler

۳. Hans

پیش‌دبستانی، دبستان، راهنمایی و دبیرستان در ایران بپردازیم. در واقع مسئله اصلی تحقیق این بوده است که در مقایسه با ایران، کشورهای توسعه یافته در برنامه درسی تربیت‌بدنی خود به چه اهداف و حوزه‌های مفهومی توجه کرده‌اند و برای اجرایی شدن این اهداف از چه راهبردهای آموزشی استفاده می‌نمایند. معلم در برنامه‌های آنها چه نقشی دارد و ابزارها و مواد آموزشی مورد نظر آنان چیست. همچنین روش‌ها و شیوه‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس تربیت‌بدنی در آن کشورها کدامند. و در نهایت پژوهشگران علاقه‌مند هستند، با مقایسه یافته‌ای تحقیق با وضعیت ایران راهکارهای مفیدی برای بهبود آموزش تربیت‌بدنی در کشور ارائه نمایند.

توجه به تربیت‌بدنی و مطالعاتی که لزوم اصلاح برنامه‌های آموزش تربیت‌بدنی در مقاطع مختلف و در کشورهای مختلف را مد نظر قرار داده‌اند، حجم انبوهی از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است. به عنوان مثال هاردمن و مارشال^۱ (۲۰۰۰) در مطالعه وضعیت جهانی تربیت‌بدنی به اشاره کرده که یک معلم تربیت‌بدنی که در مدرسه خصوصی کوچکی در شهر تورنتو کانادا مشغول به کار بود، معتقد است «سال گذشته، تعداد زیادی از دوره‌های آموزش تربیت‌بدنی، به دلیل وجود رقابت‌های فشرده و مخرب بی‌ثمر ماند». در ایندیانا^۲، هنوز هم برنامه‌های آموزشی زیادی وجود دارند که بر اساس آنها باید تعداد زیادی از دانش‌آموزان به نوبت بایستند و معلم فقط به پرورش ورزشکاران برگزیده می‌پردازد. یکی از مسئولان دولتی باهاما (۱۹۹۹) بیان کرد «معمولاً عامه مردم معتقدند، برای پیشرفت ورزشکاران برگزیده، لازم است که به برنامه‌ریزی برای قهرمان‌پروری در مدرسه‌ها تأکید شود و لزومی بر توجه به برنامه عمومی درس تربیت‌بدنی که پرورش همه دانش‌آموزان را در برمی‌گیرد، وجود ندارد». گریر^۳ (۱۹۹۵) از این که سرمایه‌گذاری روی ورزش این گونه تلقی شود که «برنامه‌های پایه‌ای تربیت‌بدنی نیز در واقع سرمایه‌گذاری برای کسب مدال‌هاست»، ابراز نگرانی کرد.

گزارشی از وزارت بهداشتی امریکا، حاکی از وجود سطوح نامتناسب ورزشی در ایالت‌های امریکا است و به آثار ناشی از آن اشاره می‌کند. برای رفع این مشکل ایالت‌های متعددی، به برنامه‌ریزی درس تربیت‌بدنی با رویکرد آمادگی جسمانی اقدام کرده‌اند، به طور مثال، ایالت میشیگان یک برنامه نمونه تربیت‌بدنی را تصور می‌کرد که کمیته آمادگی جسمانی آن را پایه‌گذاری کرده بود. کیفیت بالا و کارایی این برنامه سبب شد که مسوولان مدرسه‌ها ساعت درس تربیت‌بدنی را افزایش دهند یا دست کم از حذف کردن آن منصرف شوند. در کشور کانادا، روندی نوین به منظور آموزش زندگی فعال، تحرک داشتن، محتوای درسی بر مبنای پیشرفت‌های فردی - اجتماعی به جریان افتاده است. در ایالت کبک درس تربیت‌بدنی با درس بهداشت در یک برنامه جدید تلفیق شده است و از دوره آمادگی تدریس می‌شود. در ایالت نووسکوتیا^۴ در جنوب غرب کانادا درس تربیت‌بدنی بر آمادگی جسمانی تأکید دارد و فعالیت‌هایی اجرا می‌شود که برای تندرستی و سلامتی بدن مورد نیاز است.

مطالب یاد شده نشان می‌دهد که در ده سال اخیر کشورهای توسعه یافته‌ای مثل امریکا و کانادا به نوآوری در درس تربیت‌بدنی توجه زیادی کرده‌اند. با توجه به وضعیت مفرط آموزش تربیت‌بدنی

۱. Hardman and Marshall

۲. Indiana

۳. Grier

۴. Noveskotia

در ایران، بهره‌گیری از تجربیات این کشورها تا حد زیادی برای بهبود برنامه درسی تربیت‌بدنی ما مفید واقع خواهد شد.

در ایران بجز پژوهش کوزه‌چیان (۱۳۷۳) با عنوان ضرورت بازنگری درس تربیت‌بدنی در دوره ابتدایی، کتاب منتشر شده آزمون (۱۳۸۲) با عنوان تدریس تربیت‌بدنی در مدرسه‌های جهان و پژوهش فرهادی (۱۳۸۱) با عنوان بررسی مشکلات، نارسایی‌ها و تنگناها و نیازسنجی تربیت‌بدنی مدارس دختران مطالعه چندانی در خصوص برنامه درسی تربیت‌بدنی مدارس انجام نشده است و بیشتر تحقیقات شامل بررسی برنامه درسی تربیت‌بدنی در دانشگاه‌ها به خصوص در سطح دوره کارشناسی انجام شده است که پژوهش‌های خلجی (۱۳۸۱) و آقایی (۱۳۷۶) را می‌توان از این دست به شمار آورد. از معدود پژوهش‌های تطبیقی که در خصوص برنامه‌های آموزش تربیت‌بدنی با کشورهای دیگر انجام شده است، پژوهش مشرف جوادی (۱۳۷۷) بوده است که در دانشگاه تهران انجام شده است و مربوط به آموزش عالی است. لذا شاید مقاله حاضر را بتوان جزو نخستین مطالعات تطبیق تربیت‌بدنی در سطح آموزش و پرورش دانست.

پرسش‌های تحقیق حاضر چنین بود که گرایش‌ها و حوزه‌های مفهومی تحت پوشش درس تربیت‌بدنی در ایران و کشورهای توسعه یافته کدامند؟ اهداف و استانداردهای برنامه درسی آموزش تربیت‌بدنی در ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در کشورهای توسعه یافته و ایران چگونه است؟ راهبردهای آموزش درس تربیت‌بدنی در ایران و آمریکا و کانادا چیست؟ راهبردهای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی در ایران و آمریکا و کانادا کدامند؟ مهم‌ترین راهکارهایی که به ارتقای وضعیت آموزش تربیت‌بدنی ایران منتهی می‌شود کدامند؟

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش روش توصیفی - تشریحی است که با توجه به ماهیت و نوع مطالعه که بررسی تطبیقی است در چهار مرحله توصیف^۱، تفسیر^۲، همجواری^۳ و مقایسه^۴ انجام شده است. این روش برگرفته از روش مطالعه تطبیقی جرج بردی^۵ لهستانی است که پس از سالها تدریس و تحقیق در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی و نگارش مقالات بسیاری در این زمینه، شیوة تحقیقات تطبیقی تبیین کرده است.

جامعه آماری این پژوهش نظام آموزشی ملی و ایالتی کشورهای ایران، آمریکا و کانادا است که در آمریکا برنامه درسی ایالات اریزونا - ویرجینیای غربی - کارولینای جنوبی - نیومکزیکو در کانادا برنامه‌های درسی ایالت بریتیش کلمبیا و انتاریو مطالعه کردیم. اطلاعات این پژوهش از طریق چک لیست‌های متعددی بدست آمده که داده‌های مختلف را در خصوص ابعاد گوناگون مورد مطالعه در خود جای دادند. این داده‌ها از طریق مکاتبه یا شبکه اینترنت جمع‌آوری شدند.

بحث و نتیجه‌گیری

سنوآل اول تحقیق: گرایش‌ها و حوزه‌های مفهومی تحت پوشش درس تربیت‌بدنی در ایران و آمریکا و کانادا کدامند؟ همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود در ایران گرایش‌ها و

۱. Description
۲. Interperation
۳. Juxtaposition
۴. Comparison
۵. George ZF. Beredy

حوزه‌های آموزش تربیت‌بدنی مشتمل بر دو حوزه الف) حوزه سلامت: شامل آمادگی جسمانی، تغذیه و بهداشت ورزشی و ایمنی در ورزش، ب) حوزه مهارت‌های فیزیکی: شامل حرکات پایه و آمادگی جسمانی و ارج نهادن به فعالیت‌های بدنی است.

در آمریکا گرایش‌ها و حوزه‌های آموزش تربیت‌بدنی مشتمل بر دو حوزه الف) حوزه بهداشت و سلامت شامل تناسب اندام و تغذیه صحیح، ب) حوزه مهارت‌های فیزیکی شامل مهارت‌های ایمنی، رشد و توسعه مهارت‌های حرکتی و ارج نهادن به فعالیت‌های بدنی است. حوزه مهارت‌های زندگی شامل مهارت‌های تصمیم‌گیری، فعالیت‌های مشارکتی (همکاری)، خودباوری، اعتماد به نفس، پرورش استقلال، خویش‌داری (کنترل فشارهای روحی مدیریت استرس - کنترل خشم و ...) مهارت‌های ارتباط بین فردی، هنر لذت بردن و استقبال از چالش، خلاقیت، درک تفاوت‌های انسان‌ها و احترام به دیگران، مهارت‌های جنسیتی و کاربرد رایانه و فناوری و ابراز وجود. در کانادا گرایش‌ها و حوزه‌های تربیت‌بدنی در آموزش و پرورش مشتمل بر سه حوزه الف) حوزه بهداشت و سلامت: شامل زندگی پویا (رشد و تکامل مداوم)، ایمنی شخصی (کمک‌های اولیه ایمنی در خانه و ...)، بهداشت تغذیه، پیشگیری از اعتیاد (سیگار، الکل، مواد مخدر و پنداره جسمانی ۱، بهداشت دهان و دندان، آموزش‌های جنسیتی، ب) حوزه مهارت‌های فیزیکی: شامل حرکات مناسب اندام‌ها، عملیات گوناگون فیزیکی و استقامت و پایداری، ج) حوزه پرورش مسئولیت فردی و اجتماعی: شامل احترام به خود و دیگران، مهارت‌های مدیریت و رهبری، مشارکت و همکاری، مهارت‌های ارتباط بین فردی، جرأت آموزی، مهارت‌های تصمیم‌گیری، مهارت‌های امتناع (هنر نه گفتن)، ابراز وجود، مدیریت زمان، برنامه‌ریزی و تغییر هدف، حل مسئله و مدیریت تعارض است.

جدول (۱): مقایسه گرایش‌ها و زمینه‌ها (حوزه‌ها)ی آموزش تربیت‌بدنی در ایران و آمریکا و کانادا

ایران	آمریکا	کانادا
الف) حوزه سلامت ۱- آمادگی جسمانی ۲- تغذیه و بهداشت ورزشی ۳- ایمنی در ورزش	الف) حوزه بهداشت و سلامت ۱- تناسب اندام ۲- تغذیه صحیح	الف) حوزه بهداشت و سلامت ۱- زندگی پویا (رشد و تکامل مداوم) ۲- ایمنی شخصی (کمک‌های اولیه، ایمنی در خانه و...) ۳- تغذیه بهداشتی ۴- پیشگیری از اعتیاد (سیگار، الکل، مواد مخدر و...) ۵- خودپنداره جسمانی ۶- بهداشت دهان و دندان ۷- آموزش‌های جنسیتی
ب) حوزه مهارت‌های فیزیکی ۱- حرکات پایه ۲- آمادگی جسمانی	ب) حوزه مهارت‌های زندگی (اجتماعی) ۱- مهارت‌های تصمیم‌گیری ۲- فعالیت‌های مشارکتی (همکاری) ۳- خودباوری ۴- اعتماد به نفس ۵- استقلال ۶- خویش‌داری ۷- مهارت ارتباط بین فردی ۸- هنر لذت بردن و استقبال از چالش	ب) استقامت و پایداری ج) پرورش مسئولیت فردی و اجتماعی ۱- احترام به خود و دیگران ۲- مهارت‌های رهبری و مدیریت ۳- مشارکت و همکاری ۴- مهارت‌های ارتباطی (بین فردی) ۵- جرأت آموزی ۶- مهارت تصمیم‌گیری ۷- مهارت امتناع (نه گفتن) ۸- ابراز وجود ۹- مدیریت زمان ۱۰- تعیین هدف ۱۱- حل مسئله ۱۲- مدیریت تعارض ۱۳- ابراز وجود (کنترل فشارها، مدیریت استرس-کنترل خشم و...)

	ج) در حوزه مهارت‌های فیزیکی ۱- مهارت‌های ایمنی ۲- رشد و توسعه مهارت‌های حرکتی د) ارج نهادن به فعالیت‌های بدنی	ج) حوزه ارج نهادن به ورزش ۱- افزایش علاقه دانش‌آموزان به ورزش و آمادگی جسمانی ۲- گرایش به سبک مهارت‌های ورزشی ۳- پذیرش رعایت اصول ایمنی در ورزش ۴- آگاهی و علاقه به رشته‌های ورزشی
--	--	--

سؤال دوم تحقیق: استانداردهای برنامه درسی آموزش تربیت‌بدنی در کشورهای ایران، آمریکا و کانادا چگونه است؟ در ایران اهداف آموزش تربیت‌بدنی در سه حیطه دانش، مهارت و نگرش ارائه شده است. در آمریکا در دو ایالت کارولینا و نیومکزیکو استانداردهای مدونی برای آموزش تربیت‌بدنی پیش‌بینی شده است. در کارولینا هفت استاندارد به شرح زیر ارائه شده است:

استاندارد ۱: یک فرد پرورش یافته شایستگی و صلاحیت را در بسیاری از اشکال حرکتی و مهارت در تعداد اندکی از آنها نشان می‌دهد. استاندارد ۲: مفاهیم و اصول حرکتی را در یادگیری و توسعه مهارت‌های حرکتی اعمال می‌کند. استاندارد ۳: یک سبک فعال از زندگی را نشان می‌دهد. استاندارد ۴: افزایش سطح سلامتی و تناسب اندام را به نمایش می‌گذارد. استاندارد ۵: رفتار فردی و اجتماعی مسئولیت‌پذیری را در موقعیت‌های

جدول (۲): مقایسه راهبردهای یاددهی - یادگیری تربیت‌بدنی در ایران، آمریکا و کانادا

کانادا	آمریکا	ایران
) ( )	( ) : ( ) ( )	( )
( )	( )	( )
%	( )	( )
( )	( )	( )
( )	( )	( )

	...	

مختلف فعالیت‌بذنی، از خود نشان می‌دهد. استاندارد ۶: درك تفاوت بین انسان‌ها را در موقعیت‌های مختلف تربیت‌بذنی بالا می‌برد. استاندارد ۷: نشان می‌دهد که فعالیت‌بذنی موقعیت‌های لذت‌بخش، چالش برانگیز، خودببینی و تعامل اجتماعی را ایجاد می‌کند. در نیومکزیکو نیز هفت استاندارد به شرح زیر ارائه شده است:

استاندارد ۱: دانش‌آموزان توانایی انجام بسیاری از اشکال حرکتی را پیدا کرده و در تعداد کمی از آنها متبحر می‌شوند (مهارت‌های حرکتی). استاندارد ۲: دانش‌آموزان از مفاهیم و اصول حرکتی در یادگیری و رشد مهارت‌های حرکتی سود می‌برند (کاربرد). استاندارد ۳: دانش‌آموزان یک شیوه زندگی پویا را به نمایش می‌گذارند (زندگی پویا). استاندارد ۴: دانش‌آموزان به سطحی از آمادگی جسمانی می‌رسند که موجب تقویت و بهبود سلامتی است و در همین سطح نیز باقی می‌مانند (آمادگی جسمانی). استاندارد ۵: دانش‌آموزان در هنگام فعالیت‌های بدن، رفتارهای مسئولانه فردی و اجتماعی از خود بروز خواهند داد (مهارت‌های اجتماعی). استاندارد ۶: دانش‌آموزان تفاوت مردم در انجام فعالیت‌های بدن را درک کرده و به آنها احترام می‌گذارند (همکاری). استاندارد ۷: دانش‌آموزان درمی‌یابند که فعالیت بدن فرصت‌هایی برای لذت بردن، رقابت کردن، ابراز خود و تعاملات اجتماعی در اختیار آنها می‌گذارند (ارزش نهادن به فعالیت‌بذنی).

در ایالات بریتیش کلمبیا در کانادا در برنامه درسی تربیت‌بذنی اهداف و استانداردهای لازم در حوزه‌های زندگی پویا، حوزه حرکت (رقص)، حوزه حرکت (بازی)، حوزه حرکت (ژیمناستیک)، حوزه حرکت (فعالیت‌های انفرادی و دونفره) حوزه مسئولیت فردی و اجتماعی تنظیم و ارائه شده‌اند.

در ایالت انتاریو در کانادا نیز استانداردهای برنامه درسی تربیت‌بذنی و سطوح موفقیت در آن در حوزه‌های زندگی سالم، حوزه مهارت‌های اصلی حرکتی و حوزه مسئولیت فردی اجتماعی تدوین شده‌اند.

با بررسی استانداردهای این چهار ایالت مشخص می‌شود که برنامه‌ریزان تربیت‌بذنی در کشورهای پیشرفته علاوه بر مهارت‌های فیزیکی به پرورش مهارت‌های حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت و همچنین مهارت‌های زندگی توجه ویژه‌ای میدول کرده‌اند.

سؤال سوم تحقیق: راهبردهای آموزش تربیت‌بذنی در ایران، امریکا و کانادا چیست؟ همان طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود در ایران راهبردهای آموزش تربیت‌بذنی از قرار زیر است:

الف) روش تدریس: روش ترکیبی متشکل از روش سنتی و اکتشافی، ب) سازماندهی: راهبردهای انفرادی و گروهی، پ) زمان بندی: ۴۵ تا ۶۰ دقیقه، ت) نقش معلم: مجری برنامه درسی ملی، ث) تسهیلات و تجهیزات: توپ و تور و زمین های ورزشی محلی یا حیاط مدرسه، ج) منابع و مواد آموزشی: لوحه، کتاب

در آمریکا راهبردهای آموزش تربیت بدنی از قرار زیر است:

الف) روش تدریس: با انتخاب معلم و توصیه برنامه ریزان شامل روش تدریس فعال مانند روش پروژه، روش تدریس مشارکتی (همیاری)، و ایفای نقش، ب) سازماندهی: راهبردهای انفرادی، دو نفره، گروهی، پ) زمان بندی: ۲۰ تا ( ):

ایران	آمریکا	کانادا
( )	( )	( )
( )	( )	( )
( )	( )	( )

(	(	(
= %	=	=
= %	=	=
= %	=	=
= %	=	=

۹۰ دقیقه، ت) نقش معلم: معلم مسئول برنامه‌ریزی و اجرا و ارزشیابی است و وظایفش را مطابق با استانداردهای آموزشی ایالتی ایفا می‌کند. معلم متخصص تربیت‌بدنی است و همواره در حال گذراندن دوره‌های آموزش مداوم است. ث) تسهیلات و تجهیزات: ایستگاه‌های آموزشی درون مدرسه‌ای و بیرون‌مدرسه‌ای، انواع توپ و تور و راکت و طناب، وسایل ایمنی، ۲۵۰ تا ۴۵۰ فوت مربع فضای آزاد، یک زمین هموار، یک زمین چمن، ج) منابع و مواد آموزشی: کتاب، نوارهای ویدیویی، وسایل نقاشی، فیلم‌های آموزشی، مجله دانش‌آموزی در کانادا راهبردهای آموزش تربیت‌بدنی از قرار زیر است:

الف) روش تدریس: روش‌های متنوع سنتی و روش تدریس فعال مانند روش مشارکتی (همیاری) و همچنین رویکرد تلفیق مواد درسی دیگر با تربیت‌بدنی نیز کاربرد دارد. ب) سازماندهی: راهبردهای انفرادی، دو نفره و گروهی، پ) زمان‌بندی: ۱۵٪ زمان آموزش در هر روز به تربیت بدنی اختصاص دارد. ت) نقش معلم: معلم تسهیل‌کننده یادگیری و فراهم‌کننده فرصت‌های یادگیری است و ضمن رعایت استانداردهای آموزش در بکارگیری روش‌های تدریس و اداره کلاس آزاد است. ث) تسهیلات و تجهیزات: لباس و کفش مناسب، وسایل ایمنی، رایانه، تلویزیون و زمین مناسب ورزش، آلات موسیقی، سالن ژیمناستیک، پیست دوچرخه‌سواری و اسکی، استخر، ج) منابع و مواد آموزشی: کتاب، فیلم آموزشی

سؤال چهارم تحقیق: راهبردهای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی در ایران، امریکا و کانادا کدامند؟ همان‌طور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود در ایران راهبردهای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی عبارتند از:

الف) شیوه‌های ارزشیابی: شفاهی، مشاهده حرکات بدنی، ب) نقش معلم و دانش‌آموز: ارزشیابی بر عهده معلم است که بر اساس دستورالعمل‌های صادره از طرف مقامات آموزشی بالاتر اجرا می‌شود. پ) ابزارهای ارزشیابی: چک لیست (سیاهه رفتار) - پرسش‌نامه، ت) شیوه نمره‌گذاری: نمره‌گذاری از یک تا بیست

در آمریکا راهبردهای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی به قرار زیر است:

الف) شیوه‌های ارزشیابی: شفاهی، مشاهده حرکات بدنی، مشاهده ایفای نقش، استفاده از تست‌های استاندارد، ارزیابی مکتوب شامل گزارش‌نویسی روزانه دانش‌آموز و پاسخ مکتوب به سئوالات تشریحی و چندگزینه‌ای و تکمیل کردنی، پروژه انفرادی و گروهی، خودارزیابی دانش‌آموز، هم‌ارزیابی (ارزیابی جفتی و گروهی)، تهیه مجله دانش‌آموزی و گزارش والدین، ب) نقش معلم و دانش‌آموز: ارزشیابی بر عهده معلم است که بر اساس استانداردهای ایالتی و با آزادی نسبی انجام می‌دهد. دانش‌آموزان نیز به دو صورت «خودارزیابی» و «هم‌ارزیابی» در ارزشیابی تکوینی پیشرفت خود سهم هستند. پ) ابزارهای ارزشیابی: چک لیست (سیاهه رفتار)، چک لیست

ایفای نقش، پرسش‌های شفاهی، تست‌های استاندارد، فرم بررسی گزارش‌های انفرادی، دو نفره و گروهی، کلید سنوالات چند گزینه‌ای و تکمیل کردنی و تشریحی، فرم بررسی نقاشی‌ها و عکس‌های دانش‌آموزان، فرم بررسی فیلم‌های فعالیت، ت) شیوه نمره‌گذاری: درجه‌بندی سه گانه رضایت بخش (مبتدی)، خوب (در حال پیشرفت) و عالی (مسلط)

در کانادا راهبردهای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی عبارتند از:

الف) شیوه ارزشیابی: شفاهی، گزارش روزانه، هفتگی و ماهانه دانش‌آموز، ترسیم نمودارهای پیشرفت توانایی‌ها، مشاهده ایفای نقش، مشاهده فیلم فعالیت دانش‌آموزان، مشاهده حرکات ورزشی یا رقص، بررسی نقاشی‌های دانش‌آموزان یا عکس‌های آنها، خودارزیابی، هم‌ارزیابی، پروژه، پژوهشی کتابخانه‌ای یا اینترنتی، عملیات صحرایی مثل پیدا کردن گنج با کمک نقشه و قطب‌نما. ب) نقش معلم و دانش‌آموز: ارزشیابی بر عهده معلم است که بر اساس استانداردهای ایالتی و با آزادی نسبی معلم انجام می‌شود. دانش‌آموزان نیز با خودارزیابی و هم‌ارزیابی در ارزشیابی تکوینی پیشرفت خود سهیم هستند. پ) ابزارهای ارزشیابی: چک لیست رفتار و حرکات و چک لیست ایفای نقش، پرسشنامه شفاهی، تست‌های استاندارد، فرم بررسی گزارش‌های انفرادی، دو نفره و گروهی، کلید سنوالات چند گزینه‌ای و تکمیل کردنی و تشریحی، فرم بررسی نقاشی‌ها و عکس‌های دانش‌آموزان، فرم بررسی فیلم‌های فعالیت دانش‌آموزان برای خودارزیابی. ت) شیوه نمره‌گذاری: درجه‌بندی چهار سطحی است: سطح ۱: ۵۰ تا ۵۱٪، سطح ۲: ۶۰ تا ۶۹٪، سطح ۳: ۷۰ تا ۷۹٪، سطح ۴: ۸۰ تا ۱۰۰٪

در پاسخ به سؤال پنجم تحقیق مهم‌ترین راهکارهای ارتقای وضعیت آموزش تربیت‌بدنی ایران کدامند؟ با توجه به اطلاعات بدست آمده از این پژوهش راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود؟

الف) حوزه‌ها و گرایش‌های مفهومی

۱- پیشنهاد می‌شود با دیدگاه وسیع‌تری به درس تربیت‌بدنی نگریسته شود و حوزه‌هایی مثل مهارت‌های زندگی شامل مهارت‌های برنامه‌ریزی، مدیریت (خودرهبری، یادگیری مستقل، مدیریت زمان، مدیریت استرس و ...)، مهارت ارتباط بین فردی، خودباوری و استقلال و مهارت‌های جنسیتی نیز به حوزه‌ای فعلی تربیت‌بدنی ایران افزوده شود.

۲- پیشنهاد می‌شود با در پیش گرفتن رویکرد برنامه‌ریزی تلفیقی، مانند تلفیق دروس دیگر مثل علوم (بخش اندام‌های انسان) و بهداشت فردی و محیط و نگارش (گزارش‌نویسی و وقایع‌نگاری) و درس تربیت‌بدنی هماهنگی بیشتری به وجود آید.

ب) اهداف و استانداردهای آموزشی

۳- پیشنهاد می‌شود استانداردهای آموزشی تربیت‌بدنی در حوزه‌های مفهومی گوناگون و برای دوره پیش‌دبستانی و دبیرستان تدارک دیده شود و یا ابلاغ آنها به مدارس، ساز و کار لازم برای نظارت بر اجرای استانداردها فراهم شود.

پ) راهبردهای آموزشی

۴- پیشنهاد می‌شود علاوه بر روش‌های تدریس فعلی (ترکیبی از روش سنتی و اکتشافی)، انواع روش‌های فعال دیگر نیز مورد توجه قرار گیرد.

۵- پیشنهاد می‌شود علاوه بر راهبردهای سازماندهی انفرادی و گروهی، راهبرد سازماندهی دونفره (جفتی) نیز مورد استفاده قرار گیرد.

۶- پیشنهاد می‌شود ضمن ارائه برنامه درسی ملی و استانداردهای لازم برای معلمان اختیار و آزادی بیشتری جهت ارائه ابتکارات شخصی فراهم شود.

- ۷- پیشنهاد می‌شود مدارس غیرانتفاعی ملزم به پیش‌بینی ابزارها و تسهیلات و تجهیزات کافی برای درس تربیت‌بدنی شوند و بودجه لازم برای فراهم کردن این امکانات برای مدارس دولتی پیش‌بینی شود.
- ۸- پیشنهاد می‌شود علاوه بر لوحه و کتاب از فیلم‌های آموزشی و محصولات رایانه‌ای برای ارائه درس تربیت‌بدنی استفاده شود.
- ۹- پیشنهاد می‌شود برنامه تربیت‌بدنی با فعالیت‌های فوق برنامه و برنامه‌های تفریحی تلفیق شود.
- ۱۰- پیشنهاد می‌شود از روش‌های مبتنی بر حل مسأله و پژوهش محور مانند پژوهش‌های صحرائی، کتابخانه‌ای و اینترنتی در امر تدریس تربیت‌بدنی استفاده شود.
- ت) راهبردهای ارزشیابی
- ۱۱- پیشنهاد می‌شود علاوه بر شیوه‌های ارزشیابی کنونی (پرسش‌های شفاهی و مشاهده حرکت بدنی) از روش مشاهده ایفای نقش، پرسش‌های چند گزینه‌ای و تکمیل کردنی، گزارش‌نویسی، وقایع‌نگاری روزانه و هفتگی و ماهانه دانش‌آموز، پروژه انفرادی و گروهی، خودارزیابی و هم‌ارزیابی و گزارش والدین هم استفاده شود.
- ۱۲- پیشنهاد می‌شود علاوه بر ابزارهای ارزشیابی کنونی (چک لیست رفتار و پرسشنامه) از ابزارهای دیگر مثل تست‌های استاندارد، فرم بررسی گزارش‌های انفرادی، دو نفره و گروهی، فرم بررسی نقاشی‌ها و عکس‌های دانش‌آموزان و فرم بررسی فیلم‌های فعالیت‌های ورزشی توسط خود دانش‌آموزان هم استفاده شود.

منابع و مآخذ:

- ۱- آزمون، جواد و آجودان گرگانی، ماندانا - تدریس تربیت‌بدنی در مدرسه‌های جهان، تهران: معاونت تربیت‌بدنی و تندرستی وزارت آ. پ (۱۳۸۲).
- ۲- آقازاده، احمد. آموزش و پرورش تطبیقی. تهران: دانشگاه پیام نور، (۱۳۸۵).
- ۳- آقایی، نجف، «بررسی وضعیت آموزش تربیت‌بدنی از دیدگاه دانشجویان در دانشکده‌های تربیت‌بدنی کشور» پایان‌نامه دانشگاه تربیت‌مدرس. (۱۳۷۶).
- ۴- خلجی، حسن. «ارزیابی برنامه دوره کارشناسی تربیت‌بدنی از دیدگاه دانش‌آموختگان شاغل در استان مرکزی». نشریه علمی - پژوهشی حرکت، پاییز ۸۱، ش ۱۳، ص ۵۷. (۱۳۸۱).
- ۵- دفتر همکاری‌های بین‌المللی. وضعیت تربیت‌بدنی در مدارس سایر کشورها. (۱۳۷۷)
- (ژاپن، فنلاند، چین، کره جنوبی، جمهوری چک، بلغارستان، ترکیه، اتریش، ترکمنستان، غرب آفریقا، امریکای لاتین، اندونزی، برزیل). تهران: وزارت آ. پ
- ۶- سرکار آرائی، محمدرضا. اصلاحات آموزش و مدرن‌سازی با تأکید بر مطالعه تطبیقی آ. پ ایران و ژاپن، تهران: نشر روزنگار (۱۳۸۲).
- ۷- کوزه‌چیان، هاشم. ضرورت بازنگری اساسی به درس تربیت‌بدنی در دوره ابتدایی مجموعه مقالات دومین کنگره علمی ورزشی مدارس، تهران: اداره کل تربیت‌بدنی آ. پ. (۱۳۷۳).
- ۸- مشرف جوادی، بتول، «توصیف و مقایسه برنامه‌های آموزشی رشته تربیت‌بدنی چند دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی منتخب جهان و ایران». رساله دکتری دانشگاه تهران. (۱۳۷۷).
- ۹- وزارت آ. پ. راهنمای معلم: آموزش تربیت‌بدنی. تهران: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی. (۱۳۸۳).
- ۱۰- Hardman, ken and Marshall, joe (۲۰۰۰). World. Wide survey of the state and status of school physical Education, Manchester: University of Manchester.
- ۱۱- British Columbia education (۲۰۰۴). Physical Education: available at [http:// www. bced. gov. bc. ca](http://www.bced.gov.bc.ca)

- ۱۲- Health and physical Education(۲۰۰۳). The Ontario Curriculum: available at [http:// www. edu. gov. on. ca](http://www.edu.gov.on.ca)
- ۱۳- School of physical Activity(۲۰۰۲). International perspective on work force Development and Education: available at [http:// www. coe . ohio. state. edu](http://www.coe.ohio.state.edu)
- ۱۴- South Carolina state Board of Education(۲۰۰۳). Physical Education Curriculum: available at [http:// www. My school. Com](http://www.Myschool.Com)
- ۱۵- Academic sports papers (۲۰۰۴) strategic plan for a High school: available at [http:// academic sports papers. org](http://academic.sports.papers.org)
- ۱۶- Academic sports papers (۲۰۰۴). Sport and physical Education today: available at [http:// Academic sports papers. org](http://Academic.sports.papers.org)
- ۱۷- Academic sports papers (۲۰۰۴). Managing the physical Education classroom: available at [http:// Academic sports papers: org](http://Academic.sports.papers.org)
- ۱۸- Academic sports papers (۲۰۰۴). Physical Education is Essential: available at [http:// Academic sports papers. org](http://Academic.sports.papers.org)
- ۱۹- Academic sports papers (۲۰۰۴). Physical Education: standards, Cooperative skills and learning theories: available at [http:// Academic sports papers: org](http://Academic.sports.papers.org)
- ۲۰- اطلاعات نظام آموزشی ایلات متحده آمریکا (۱۳۸۳). قابل دسترسی در [http:// www. Iran cultur. Org](http://www.Irancultur.Org)
- ۲۱- اطلاعات نظام آموزشی کانادا (۱۳۸۳) قابل دسترسی در [http:// www. Iran cultur. Org](http://www.Irancultur.Org)

